

melyik perspektívájából közelítünk a kérdéshez. Az viszont minden vitán felül áll, 250 éve tanúskodnak arról, hogy Erzsébetvárosban az örmények egykor virágzó, boldog életet éltek, s némaságukban akkor is beszédes tanúk lesznek,

amikor építőkre-építettőkre már csak ők emlékeznek.

És emlékeztetnek.

Ha lesz emlékező utókor.

2016 májusában még volt. Ez az írás ennek a tanúsága.

Sajnáljuk, hogy még értesítést sem küldtek az erzsébetvárosi örmény katolikus főtemplom alapkövetételének 250. évfordulójára szervezett rendezvényekről az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület részére, holott több mint 20 éve állandó kapcsolat alakult ki a várossal. Különösen miután az Egyesület segítette életre a templomot kezelő Fundatia Armeana szervezetet, rendszeresen támogatta a Nagyboldogasszony-napi búcsú megrendezését, az Egyesület adta ki *Ávedik Lukács* 1896-ban írt *Szabad királyi Erzsébetváros Monográfiája* c. könyvének reprintjét 2004-ben, *dr. Issekutz Sarolta: Örmény halottkultusz és temetkezés – Erzsébetváros és örmény katolikus temetője* c. könyvét a teljes örménykatolikus temető síranyagának DVD mellékletével 2009-ben az elnök által képviselt Bp. II. kerületi Örmény Önkormányzat és a Fővárosi Örmény Önkormányzattal közösen és adományozta igen sok példányban a plébánia megsegítésére, a turista forgalom fellendítése céljából. Megemlítendő, hogy az 1990-es évek második felében az Egyesület, valamint a Bp. Főv. II. kerületi Örmény Önkormányzat és a Fővárosi Örmény Önkormányzat állította helyre az örmény katolikus főtemplom oltára körüli elektromos világítást, a templom esőcsatorna felújításához, tűzvédelméhez is hozzájárult, a temető sírjainak láthatóvá tétele és feltérképezése költségeit viselte, Ávedik Lukács sírelkének felújítását támogatta, részben viselte a plébánia örmény könyvtára katalogizálásának és könyvben való megjelentetésének (angol) költségeit (*Armenuhi Drost-Abgarjan, Bálint Kovács, Tibor Marti: Catalogue of the Armenian Library in Elisabethopolis (Leipzig – Eger 2011)*), valamint felleltározta a főtemplom egyházi gyűjteményét, szakértői véleményt is kérve az állagmegóvásra.

dr. Issekutz Sarolta

Bögözi Attila

Ángádsáburleves, mint ima

- egy erzsébetvárosi örmény megemlékezésen elmaradt imáról.

Vannak dolgok, melyeken nehéz túllépni, nem lehet hallgatni, melyekről beszélni kell, akkor is, ha ezzel darázsfaszekbe nyúl az ember.

És most legkevésbé az előítéletekre, a rossz beidegződésekre gondolok, inkább olyan élethelyzetekre, amelyektől összeszorul az ember torka, úgy érzi, nincs elég

levegője, előnti a verejték, és egész testében remegni kezd. Tudom, a leírt tünet együttes alapján legtöbbször pánikrohamra esküdnék, pedig nem erről van szó. Csupán az értelem lázad olyasmira ellen, ami bár nyilvánvaló, mégis annyira érthetetlen, hogy leginkább földhöz kellene csapnom magam a gyönyörűségtől. Mert az emberek lelke tele van csodálatos éleslátással és **érthetetlen** vaksággal, amelyek megmagyarázhatatlan módon felváltva kerítik hatalmukba cselekedeteinket.

Ehhez hasonló érzelmek, gondolatok kavargtak bennem, amikor néhány hete Erzsébetvárosban részt vettem az „Isten és Erzsébet védnökének” az örmény hitbuzgóság építette főtemplom alapkövetételének 250. évfordulóján. Az eseményről, hosszabb tudósításban számoltam be, ám volt egy pillanat, az ünnepséget felvezető szentmisén, amikor „egész testemben hirtelen megfoghatatlan változást éreztem. Leginkább valami viharhoz hasonlított, ami a véremben kerekedett, és egy pillanat alatt átjárta tagjaimat. Űtőereim oly erőteljesen lüktettek, hogy ütésüket nemcsak éreztem, hanem hallottam is.” Az idézetet *Jean Jaques Rousseau*-tól kölcsönöztem, mert aligha tudnám ennél szemléletesebben szavakba önteni mindazt, amit akkor és ott éreztem.

E pillanat az volt, amikor a sok századot megért magyar-örmény templomban, a hívó lélek legszentebb imádságát, a *Miatyánkot*, a kétnyelvűnek mondott szentmisén csak románul hallottam. Pedig azt mondják, a szentmisét celebráló *Babota Tibor* szentszéki tanácsos, talpig magyar és római katolikus ember, Erzsébetvárosban ugyan csak beszolgál Medgyesről, mert saját papra még a római katolikusoknak sem telik.

Messze nem akarok teológiai vitába keveredni az általam mélyen tisztelt és

nagyra becsült római katolikus egyházzal, melynek a hívei előbb katolikusok, s csak utána magyarok, tótok, szlovákok, románok, hontották vagy bármely más náció. De egy olyan szentélyben, ahol a híveknek századokon keresztül egyformán volt fontos, hogy örmények és magyarok, azaz magyar-örmények, nem elmondani magyarul is a *Miatyánkot* – a franciák azt mondanák: „C'est plus qu'un crime, c'est une faute” – ez bizony „több mint bűn, ez hiba”, még akkor is, ha a magyar fordítás nem adja vissza a francia eredeti drámaiságát.

Hogy mit szölkáltak ehhez az erzsébetvárosi örmény-magyarok?

Egészen biztos erélyesen tiltakoztak volna, úgy, hogy az 1927-től egytoronyúvá vált nagytemplomnak, amely monumentális méretei, színvonalas építészeti megoldásai és gazdag berendezése révén kiemelkedő helyet foglal el az erdélyi barokk egyházi emlékek sorában, másik toronysisakja is leszökött volna helyéről (az északnyugati torony sisakját 1927-ben egy szélvihar sodorta le, azóta sem sikerült visszaállítani).

Ám kérdő, háborgó zokszó egy sem volt, mert akik ilyet mondhattak, hallathattak volna, azok immár csaknem mind kinn vannak már a dombtető oldalában meghúzódó csendes temetőben. Legjobb tudásom szerint erzsébetvárosi születésű magyar-örmény immár csak mutatóban van a városban.

Történelemmé lettek, akik azzal a reménnyel hunyták le szemüket, hogy lesznek még, akik emlékeznek rájuk, azon a nyelven, amelyen egykor ők dicsérték az Urat. És fohászokdakt hozzá.

A holtaknak ez a kegyeletteljes reménye csalatott meg, az élők által, a **csak** románul elhangzott *Miatyánkkal*. Mert az évnek

364 napján legyünk katolikusok, vagy más felekezetűek, de ha van – és most volt – egy nap, amikor a hitbéli hovatarozásunk egy ünnep, és nem is akármilyen ünnep okán azonos rangra emelkedhet magyarságunkkal, akkor ne szégyelljük (ne felejtsük?), még egy római katolikus szentmisén sem elmondani anyanyelvünkön is a *Miatyánkot*!

Tisztában vagyok azzal, hogy Erdélyben manapság az örmény identitás bonyolult jelenség, a magyar-örmény identitás pedig még illékonyabb, és erőteljesen meghatározza azt a magyarság kisebbségi helyzete Romániában. Ilyen értelemben a magyar-örmény halmozottan, kétszeresen is kisebbségi. Abban, hogy a magyar-örmények elsősorban magyarnak vallják magukat, döntő szerepet játszik a romániai magyarok negatív diszkriminációja, a hatalmi struktúra erőteljes asszimilációs politikája, és nem utolsó sorban a magyar és örmény közös múlt, itt Erdélyben.

Ugye, sokunknak ma is ismerősen hangzik az a gyergyószentmiklósi szólasmondás, hogy: „az örmény magyarabb a magyarnál.”

A magyar-örmény közösség tagjai – nem Erzsébetvárosban, hiszen ott már gyakorlatilag nincsenek – a templomban éppen úgy eléneklik az örmény katolikus liturgia énekeit, mint a mise befejeztével a magyar himnuszt. „Mi hét közben magyarok, hét végén a templomban örmények vagyunk” – hallottam egy fiatalembert, aki azt mondja, nyelvében nem, de hitében él még az örménysége, s akinek a felesége magyar hétköznapokon is megfőzi az ángádzsáburlevest, ami az örmények legünnepibb eledele.

Hogy miért fáj nekem a magyar-örmény templomban a **csak** románul elmondott *Miatyánkot*?

Mert úgy érzem, a magyar-örmények – az ősök! – annyi tiszteletet megérdemelnek, hogy lelkük üdvéért, templomukban, legalább egy *Miatyánkot* magyarul mondjunk, mondhassunk el.

Ez nem csak tisztelet kérdése.

A saját identitásunk csúszik ki kezünk-ből, ha már a *Miatyánkot* is hagyjuk, hogy **csak** románul mondják. Mert a magyar-örmény múlt Erdélyben a mi magyar múltunk szerves része. Jó lenne ezt az erdmagyar politikumnak is tudatosítania, hiszen egy szál magyar főember sem téblábolt Erzsébetvárosban az ünnepeken. Sem egyházi, sem világi. Pedig ott sem lenne szabad feladni a múltat, ahol, mint az örmény-magyarokból Erzsébetvárosban, már egy sincsen. Így eshet meg, hogy a városi kultúrházban megtartott tudományos konferencián egyetlen magyar mondat sem hangzott el. Minden értekezés román nyelven folyt.

Akárcsak a *Miatyánka* a templomban.

És így jut szép lassan román kézre magyar múltunk egy része, most csak még emlékezve, aztán a 300. évfordulón – ha lesz – már magukénak mondván azt a múltat, amit mi magunk adtunk fel azzal, hogy nem emlékezünk.

Megtették a román örmények. Vagy azok, akik ilyennek vallják magukat, s akiknek jelszava: egy az örmény, egy a zászló, ami nyilván, politikai célokat szolgál (és/vagy kiszolgál).

Mi jöhet még?

Ne legyen soha igazam, de könnyen UAR (Uniunea Armenilor din Romania) kézre kerülhet – te is örmény, én is örmény alapon – például, az éppen ünnepezt Erzsébetvárosi főtemplom több mint 2000 kötetet számláló könyvgyűjteménye. És iratállománya, vagy akár a szamosújvári főtéri örmény nagytemplom

kereszt-kápolnájának Rubens képe, mert az ottani örmény-magyarokat – legalábbis egy részüket – már bedaráltta az UAR.

De nem folytatom a felsorolást, nem akarok ötleteket adni azoknak, akik az én tippjeim nélkül is már bőségesen lakomáznak egy olyan asztalról, amely nem is az övék.

Nos, mindezekért volt az a pillanat, amikor „egész testemben hirtelen megfoghatatlan változást éreztem. Leginkább

valami viharhoz hasonlított, ami a véremben kerekedett, és egy pillanat alatt átjárta tagjaimat”.

Késő délután, amikor az ünneplés zaja elült, visszasétáltam egyedül az örmény-magyar ősök főtemplomába és hangosan morzsolva fogaim közt a szavakat elmondtam az IMÁT.

Magyarul.

Forrás: Erdélyi riport 2016. 06. 22.

Felépült az iskolánk!

A szeptemberi tanévnyitón már teljesen felszerelve nyitja meg kapuit a magyar iskolánk Szamosújváron, amely előkészítőtől érettségiig biztosítja a magyar nyelvű oktatást a város és a környező települések diákjainak.

Az utolsó nagyobb építkezéshez, a tornaterem felépítéséhez is hozzákezdünk, a tantermeket, folyosókat, laborokat pedig már szinte teljesen berendeztük.

Idén is két tagozat, természet-tudományi és filológia osztályok között választhatnak a nyolcadikosok, később, amennyiben igény lesz rá, további szakokat is

indíthatnak. *Balázs-Bécsi Attila* tanár úr azonban úgy látja, mindemellett, hogy a#felméréseik szerint szeretnének még más szakokat is a diákok, a jelenleg működő osztályok is jó lehetőséget biztosítanak a továbbképzésre, mind reál, mind humán vonalon.

Előkészítőtől negyedikig évfolyamonként egy, ötödiktől tizenkettedikig pedig két osztály működik (a 2015-16-os tanévben összesen 560 magyar diák tanul - óvodásokkal együtt). Ötödiktől a környező falvakból, valamint a válaszúti *Kallós Zoltán Alapítványtól* is érkeznek diákok; vagyis olyan helyekről, ahol elemi oktatás még van magyarul, de ötödiktől már nincs. A következő években pedig az előkészítő osztály/osztályok létszámának növekedésére is lehet számítani.

Iskolánk, a város magyar diákjain kívül, a Mezőség 30 településéről érkező diákoknak is biztosítja az anyanyelvű oktatást a szórványkollégiumunknak köszönhetően.

A városban működő magyar oktatási tannyelvű osztályokban jelenleg 453 diák tanul. Ezt a létszámot az intézmény